

BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QISH SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY VA INTERFAOL METODLARNING SAMARADORLIGI

Abdiraxmatova Sarvara Panji qizi

Telefon: +998949241620

Ta'lim muassasasi: Qarshi davlat universiteti

Fakultet: Pedagogika fakulteti

Yo'nalish: Boshlang'ich ta'lim

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20271719>

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini rivojlantirishda zamonaviy va interfaol metodlarning ahamiyati hamda samaradorligi tahlil qilinadi. Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, matnni tushunishi va o'z fikrini erkin ifoda eta olishi muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va ularning o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, amaliy tavsiyalar va metodik yondashuvlar ham bayon etilgan.

Kalit so'zlar: o'qish savodxonligi, boshlang'ich ta'lim, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik yondashuv, ta'lim samaradorligi, kreativ fikrlash, o'quvchi faolligi.

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimiga bo'lgan talab tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi har bir insonning keyingi bilim olish jarayonidagi poydevor vazifasini bajaradi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirish muhim masalalardan biri hisoblanadi.

O'qish savodxonligi deganda faqat matnni o'qish emas, balki uni tushunish, tahlil qilish, xulosa chiqarish va kundalik hayotda qo'llay olish ko'nikmalari tushuniladi. Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi ham o'quvchilarni mustaqil fikrlaydigan, keng dunyoqarashga ega va ijodkor shaxs sifatida tarbiyalashdir.

Hozirgi kunda an'anaviy ta'lim metodlari bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda qiziqarli va innovatsion usullardan foydalanish ularning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi hamda o'qish savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'qish savodxonligi insonning hayot davomida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiyalardan biridir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ushbu ko'nikmaning shakllanishi keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatning muhim omili hisoblanadi.

O'qish savodxonligi quyidagi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi:

- matnni to'g'ri va ravon o'qish;
- o'qilgan matn mazmunini tushunish;
- asosiy g'oyani aniqlash;
- matn yuzasidan fikr bildirish;
- tahlil va xulosa qilish;
- mustaqil fikrlash.

Bugungi kunda xalqaro baholash dasturlarida, jumladan PIRLS va PISA tadqiqotlarida ham o'quvchilarning aynan o'qish savodxonligiga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu esa boshlang'ich ta'limda zamonaviy metodlardan foydalanish zaruratini yanada oshiradi.

Interfaol metodlar — bu o‘quvchilarni faol fikrlashga, mustaqil ishlashga va jamoa bilan hamkorlikda faoliyat yuritishga undovchi metodlardir. Ushbu metodlarda o‘quvchi ta’lim jarayonining markaziy ishtirokchisiga aylanadi.

Boshlang‘ich sinflarda quyidagi interfaol metodlardan samarali foydalanish mumkin:

“Aqliy hujum” metodi

Bu metod orqali o‘quvchilarning erkin fikrlashi rivojlanadi. O‘qituvchi biror mavzu yoki matn yuzasidan savol beradi va o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin bayon qiladilar. Natijada bolalarda mustaqil fikrlash va muloqot ko‘nikmalari shakllanadi.

“Klaster” metodi

Mazkur metod o‘quvchilarning mavzu yuzasidan tushunchalarini tizimlashtirishga yordam beradi. Matn mazmunini tahlil qilishda klaster usuli juda samarali hisoblanadi.

“Insert” texnologiyasi

Ushbu metod o‘quvchilarning matn ustida ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘quvchi matnni o‘qish davomida o‘zi bilgan, yangi o‘rgangan yoki tushunmagan ma’lumotlarni belgilab boradi.

Rolli o‘yinlar

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun rolli o‘yinlar juda qiziqarli hisoblanadi. Bu usul o‘quvchilarning nutqini rivojlantiradi, o‘qilgan matnni yaxshiroq tushunishga yordam beradi va darsga qiziqishni oshiradi.

“BBB” metodi

“Bilaman — Bilishni xohlayman — Bildim” usuli o‘quvchilarning oldingi bilimlarini aniqlash va yangi bilimlarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Bugungi axborot texnologiyalari rivojlangan davrda multimedia vositalari, elektron darsliklar va interaktiv platformalardan foydalanish o‘quvchilarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirmoqda.

Ayniqsa:

- animatsion videolar;
- audio matnlar;
- elektron kitoblar;
- taqdimotlar;
- interaktiv o‘yinlar

boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning diqqatini jalb qiladi, mavzuni oson tushunishga yordam beradi va o‘qish tezligini oshiradi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar orqali individual yondashuvni amalga oshirish imkoniyati ham kengaymoqda. Har bir o‘quvchi o‘z qobiliyati va bilim darajasiga mos topshiriqlarni bajarishi mumkin.

O‘qituvchining roli va pedagogik mahorati

Boshlang‘ich sinflarda o‘qish savodxonligini oshirishda o‘qituvchining roli juda muhimdir. O‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki motivator va yo‘naltiruvchi ham bo‘lishi kerak.

Pedagog:

- darslarni qiziqarli tashkil etishi;
- zamonaviy metodlardan samarali foydalanishi;
- har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishi;
- rag‘batlantirish usullaridan foydalanishi zarur.

Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda mehribonlik, sabr va kreativ yondashuv muhim ahamiyatga ega.

Interfaol metodlarning afzalliklari

Interfaol metodlardan foydalanish quyidagi natijalarni beradi:

- o'quvchilarning darsdagi faolligi oshadi;
- mustaqil fikrlash rivojlanadi;
- o'qishga bo'lgan qiziqish kuchayadi;
- muloqot ko'nikmalari shakllanadi;
- matnni tushunish darajasi yaxshilanadi;
- ijodiy yondashuv rivojlanadi.

Bunday metodlar orqali tashkil etilgan darslarda o'quvchilar passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashadilar.

Muammo va yechimlar

Ba'zi hollarda boshlang'ich ta'limda interfaol metodlardan foydalanishda ayrim muammolar ham uchrab turadi. Jumladan:

- texnik vositalarning yetishmasligi;
- o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi pastligi;
- vaqt taqsimotidagi qiyinchiliklar;
- sinfdagi o'quvchilar sonining ko'pligi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun o'qituvchilarning malakasini oshirish, zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash va metodik qo'llanmalarni kengaytirish lozim.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda o'qish savodxonligini oshirish bugungi ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Ushbu jarayonda zamonaviy va interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va ta'lim samaradorligini kuchaytiradi.

Interfaol metodlar yordamida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning nafaqat o'qish ko'nikmalarini, balki ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Shu sababli boshlang'ich ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng qo'llash davr talabi hisoblanadi.

Kelajakda barkamol avlodni tarbiyalash uchun boshlang'ich ta'lim sifatini yanada oshirish, zamonaviy metodlarni amaliyotga keng joriy etish va o'qituvchilarning kasbiy mahoratini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 416 b.
2. Tolipov O., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2017. – 275 b.
3. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2019. – 312 b.
4. Hasanboyev J. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 384 b.
5. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004. – 180 b.
6. G'afforova T. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2020. – 256 b.
7. Azizxo'jayeva N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: TDPU, 2016. – 240 b.
8. PIRLS xalqaro baholash dasturi materiallari. – Toshkent, 2021.
9. www.edu.uz
10. www.ziynet.uz